

Hoge Raad voor de Justitie
Conseil Supérieur de la Justice

Avis d'office sur les juges suppléants

Approuvé par l'assemblée générale
le 26 avril 2006

Ambtshalve advies over de plaatsvervangende rechters

Goedgekeurd door de algemene vergadering
op 26 april 2006

Table des matières

CARACTERISTIQUES ESSENTIELLES DU SYSTEME EN VIGUEUR.....	1
APPLICATION ACTUELLE	4
QUESTIONS POSEES	5
OBSERVATIONS ET RECOMMANDATIONS DU CSJ	6
Observations liminaires	6
Observations et recommandations transitoires.....	7
<i>Sur la motivation réelle des juges suppléants.....</i>	<i>7</i>
<i>Sur l'absence d'exigence de la réussite d'un examen d'aptitude comme condition de nomination.....</i>	<i>8</i>
<i>Sur l'apparence de partialité et le sentiment de confusion des rôles qu'elle induit chez le justiciable</i>	<i>8</i>
<i>Sur l'octroi de mandats de justice en contrepartie des services prestés.....</i>	<i>9</i>
Recommandations pratiques.....	10
<i>Quand ne pas siéger ?</i>	<i>10</i>
<i>Formation particulière</i>	<i>11</i>
<i>Cumul avec des mandats de justice</i>	<i>11</i>
<i>Recommandations à l'usage des chefs de corps.....</i>	<i>12</i>
<i>Compétence territoriale.....</i>	<i>13</i>
Recommandations de réformes législatives	13

Inhoudstafel

HOOFDKENMERKEN VAN HET GELDENDE STELSEL.....	1
HUIDIGE TOEPASSING	4
OPGEWORPEN VRAGEN	5
OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE HRJ	6
Voorafgaande opmerkingen.....	6
Opmerkingen en aanbevelingen in afwachting van bovenvermelde studie	7
<i>Over de werkelijke motivatie van de plaatsvervangende rechters</i>	<i>7</i>
<i>Over het ontbreken van de vereiste van het slagen voor een bekwaamheidsexamen als benoemingsvoorwaarde.....</i>	<i>8</i>
<i>Over de schijn van partijdigheid en de verwarring over de rollen die dit bij de rechtzoekenden teweegbrengt.....</i>	<i>8</i>
<i>Over de toekenning van juridische mandaten in ruil voor de verleende diensten.....</i>	<i>9</i>
Praktische aanbevelingen	10
<i>Wanneer geen zitting nemen ?</i>	<i>10</i>
<i>Bijzondere opleiding.....</i>	<i>11</i>
<i>Cumulatie met juridische mandaten</i>	<i>11</i>
<i>Aanbevelingen ten behoeve van de korpschefs.....</i>	<i>12</i>
<i>Territoriale bevoegdheid</i>	<i>13</i>
Aanbevelingen voor hervorming van de wetgeving	13

L'institution des juges suppléants doit être distinguée de l'échevinage, terme recouvrant les différentes formules où des juges non professionnels participent, en règle, à la décision. Elle se distingue également de la possibilité prévue aux articles 321 et 322 du Code judiciaire de compléter le siège, en cas d'empêchement d'un juge en appelant à siéger un avocat répondant aux conditions prévues par la loi.

CARACTERISTIQUES ESSENTIELLES DU SYSTEME EN VIGUEUR

Le Code judiciaire prévoit que des juges ou des conseillers suppléants peuvent être nommés :

1. au siège d'une ou plusieurs justices de paix et d'un ou de plusieurs tribunaux de police; leur nombre est de six au plus (article 64) ;
2. auprès du tribunal de première instance, du tribunal du travail et du tribunal du commerce; les juges suppléants n'ont pas de fonction habituelle et sont nommés pour remplacer momentanément, soit les juges, soit les membres du ministère public lorsqu'ils sont empêchés; ils peuvent aussi être appelés à siéger dans les cas où l'effectif est insuffisant pour composer le siège conformément aux dispositions de la loi ;
3. à la cour d'appel, pour remplacer les conseillers empêchés, pour siéger dans les cas où l'effectif est insuffisant pour composer le siège ou pour siéger dans les chambres complémentaires instaurées par la loi du 9 juillet 1997 (article 102) ;
4. auprès des cours d'appel, des cours du travail, des tribunaux de première instance, des tribunaux du travail, des tribunaux du commerce, des justices de paix et des tribunaux de police; ils sont désignés par le premier président ou par le président de la juridiction concernée parmi les magistrats admis à la retraite en raison de leur âge; ils

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen het instituut van de plaatsvervangende rechters en het zogenaamde lekenrechterschap. Laatstgenoemde benaming wordt immers gebruikt voor verschillende formules waarbij niet beroepsrechters met inachtneming van de regels deelnemen aan de beslissing. Het instituut van de plaatsvervangende rechters onderscheidt zich eveneens van de in de artikelen 321 en 322 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde mogelijkheid dat, wanneer een rechter verhinderd is, een advocaat die aan de door de wet bepaalde voorwaarden beantwoordt, wordt opgeroepen om zitting te nemen.

HOOFDKENMERKEN VAN HET GELDENDE STELSEL

Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat plaatsvervangende rechters of raadsheren benoemd kunnen worden :

1. in één of meer vredegerechten en in één of meer politierechtbanken ; hun aantal bedraagt maximum zes (artikel 64) ;
2. in de rechtbank van eerste aanleg, in de arbeidsrechtbank en in de rechtbank van koophandel; de plaatsvervangende rechters hebben geen gewone bezigheden en worden benoemd om verhinderde rechters of leden van het openbaar ministerie tijdelijk te vervangen; zij kunnen ook geroepen worden om zitting te nemen wanneer de bezetting niet volstaat om de rechtbank overeenkomstig de bepalingen van de wet samen te stellen ;
3. in het hof van beroep ter vervanging van de verhinderde raadsheren, om zitting te nemen wanneer de bezetting niet volstaat om de zetel samen te stellen of om zitting te nemen in de aanvullende kamers die werden ingesteld door de wet van 9 juli 1997 (artikel 102) ;
4. in de hoven van beroep, de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel, de vredegerechten en de politierechtbanken; zij worden door de eerste voorzitter of door de voorzitter van het betrokken rechtscollege aangewezen uit de wgens hun leeftijd op rust gestelde

n'ont pas de fonction habituelle et sont désignés pour remplacer momentanément, soit les magistrats effectifs, soit les membres du ministère public lorsqu'ils sont empêchés; ils peuvent être appelés à siéger dans les cas où l'effectif est insuffisant pour traiter les affaires pendantes; ils peuvent exercer les fonctions de magistrats suppléants jusqu'à l'âge de 70 ans; sont exclus de la possibilité de devenir magistrats suppléants les premiers présidents de la Cour de cassation, les premiers présidents des cours d'appel et du travail, les présidents des tribunaux de première instance, du travail et du commerce (articles 156bis et 383, § 1er).

Le système de rémunération des magistrats suppléants instauré par les articles 378 à 379 *quater* peut être résumé comme suit :

- pour remplacer momentanément un titulaire nommé à d'autres fonctions, mis à la retraite, démis, révoqué, déchu, suspendu ou décédé ou pour exercer momentanément les fonctions qu'aucun titulaire n'exerce : la moitié du traitement affecté aux fonctions effectives ;
- pour remplacer momentanément un titulaire délégué à d'autres fonctions, autorisé à accepter des fonctions publiques auprès d'une institution supranationale, internationale ou étrangère en Belgique ou à l'étranger, absent pour cause de maladie ou d'empêchement légal :

Soit une indemnité mensuelle proportionnelle aux prestations fournies si le remplacement dure un mois au moins; cette indemnité ne peut jamais excéder l'indemnité forfaitaire visée ci-après; pour les magistrats admis à la retraite, l'indemnité ne peut jamais être supérieure au montant maximum des revenus professionnels qui peuvent être cumulés avec une pension de retraite ;

Soit une indemnité mensuelle forfaitaire équivalente à la moitié du traitement du magistrat effectif si ce remplacement dure trois mois au moins.

magistraten; zij hebben geen gewone bezigheden en worden benoemd om verhinderde magistraten of leden van het openbaar ministerie tijdelijk te vervangen; zij kunnen ook dienen zitting te nemen wanneer de bezetting niet volstaat om de hangende zaken te behandelen; zij kunnen het ambt van plaatsvervangend magistraat uitoefenen tot de leeftijd van 70 jaar; de eerste voorzitters van het Hof van Cassatie, de eerste voorzitters van de hoven van beroep en de arbeidshoven, de voorzitters van de rechtbank van eerste aanleg, van de arbeidsrechtbank en van de rechtbank van koophandel zijn uitgesloten van de mogelijkheid om plaatsvervangend magistraat te worden (artikelen 156bis en 383, § 1).

Het systeem van vergoeding van de plaatsvervangende magistraten dat werd ingevoerd door de artikelen 378 tot 379 *quater* kan als volgt worden samengevat :

- om tijdelijk een titularis te vervangen die tot een ander ambt benoemd, in ruste gesteld, ontslagen, afgezet, ontzet, geschorst of overleden is, of om tijdelijk het ambt uit te oefenen dat geen enkele titularis uitoefent: de helft van de wedde aan de werkelijke ambtsuitoefening verbonden ;
- om tijdelijk een titularis te vervangen aan wie opdracht is gegeven voor een ander ambt, of een titularis die werd gemachtigd om een openbaar ambt bij een supranationale, internationale of buitenlandse instelling in België of in het buitenland te aanvaarden, of die afwezig is wegens ziekte of wettig beletsel :

Hetzij een maandelijkse vergoeding evenredig aan de geleverde prestaties wanneer de plaatsvervangende ten minste een maand duurt; die vergoeding mag nooit meer bedragen dan de hieronder bedoelde vaste vergoeding; voor de in rust gestelde magistraten mag de vergoeding nooit hoger zijn dan het maximum van de beroepsinkomsten die mogen worden gecumuleerd met het rustpensioen ;

Hetzij een vaste maandelijkse vergoeding gelijk aan de helft van de wedde van de werkende magistraat wanneer die plaatsvervangende ten minste drie maanden duurt.

Les arrêtés ministériels des 5 juillet 1976, 24 novembre 1986 et 29 mai 1998 déterminent le montant de ces indemnités et les modalités selon lesquelles elles doivent être demandées au ministre de la Justice.

A l'heure actuelle, pour le conseiller suppléant-président et pour les conseillers suppléants appelés à siéger dans les chambres supplémentaires constituées pour résorber l'arriéré judiciaire (articles 102, § 2, et 106*bis* du Code judiciaire), l'indemnité par audience est fixée à 57,02 euros ou à 49,58 euros par heure d'audience. Les prestations inférieures sont indemnisées proportionnellement à leur durée (article 379*ter*, § 2).

Les conditions de nomination des magistrats suppléants sont déterminées par les articles 188 (juges de paix et juges de police suppléants), 192 (juges suppléants), et 207*bis* (conseillers suppléants).

Les magistrats suppléants ne doivent pas avoir réussi d'examen d'aptitude mais répondre à des critères fondés sur l'âge, le diplôme, la durée et la nature d'une expérience professionnelle.

Ils sont nommés par le Roi sur présentation du Conseil supérieur de la Justice.

Leur mandat est, comme celui des magistrats professionnels, à durée indéterminée. Il expire à l'âge d'admission à la retraite, soit 67 ans.

Ils viennent en rang (articles 310 et suivants), dans les cours d'appel et dans les tribunaux après les magistrats effectifs mais avant les magistrats du parquet et, dans les justices de paix et dans les tribunaux de police après les magistrats effectifs.

Ils ne sont pas soumis aux dispositions qui régissent les absences et les congés (articles 331 et suivants).

Ils font partie des assemblées générales des juridictions où ils exercent leurs fonctions.

De ministeriële besluiten van 5 juli 1976, 24 november 1986 en 29 mei 1998 bepalen het bedrag van die vergoedingen en de modaliteiten volgens dewelke zij bij de minister van Justitie aangevraagd moeten worden.

Op dit ogenblik is de vergoeding, voor de plaatsvervangend raadsheer-voorzitter en voor de plaatsvervangende raadsheren die dienen zitting te nemen in de aanvullende kamers die gevormd werden teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken (artikelen 102, § 2, en 106*bis* van het Gerechtelijk Wetboek), per zitting vastgesteld op 57,02 euro of op 49,58 euro per zittingsuur. De prestaties die korter zijn worden vergoed in verhouding tot de duur ervan (artikel 379*ter*, § 2).

De benoemingsvoorwaarden voor de plaatsvervangende magistraten zijn vastgesteld door de artikelen 188 (plaatsvervangende vrederechters en politierechters), 192 (plaatsvervangende rechters), en 207*bis* (plaatsvervangende raadsheren).

De plaatsvervangende magistraten moeten niet geslaagd zijn voor een bekwaamheidsexamen maar moeten voldoen aan de criteria op basis van leeftijd, diploma, duur en aard van een beroepservaring.

Zij worden door de Koning benoemd op voordracht van de Hoge Raad voor de Justitie.

Hun mandaat is, zoals dat van de beroepsmagistraten, van onbepaalde duur. Het verstrijkt bij de pensioengerechtigde leeftijd, hetzij 67 jaar.

Zij komen in rang (artikelen 310 en volgende), in de hoven van beroep en in de rechtbanken, na de werkende magistraten maar vóór de parketmagistraten en, in de vrederechters en in de politierechtbanken, na de werkende magistraten.

Zij zijn niet onderworpen aan de bepalingen die de afwezigheden en verloven regelen (artikelen 331 en volgende).

Zij maken deel uit van de algemene vergaderingen van de rechtscolleges waar zij hun ambt uitoefenen.

Ils sont soumis à la discipline judiciaire comme des magistrats professionnels et donc passibles, à ce titre de sanctions disciplinaires s'ils « manquent aux devoirs de leurs charge ou par leur conduite portent atteinte à la dignité de son caractère » (article 404). Les sanctions vont de l'avertissement à la destitution.

Ce genre de procédure est occasionnellement mis en œuvre. Rien ne permet d'imaginer que les autorités disciplinaires montrent davantage d'indulgence à l'égard des magistrats suppléants que des magistrats professionnels.

APPLICATION ACTUELLE

Le nombre des magistrats suppléants atteignait en 2004, le chiffre de 2.056 pour 1.555 magistrats effectifs du siège et 812 magistrats effectifs du parquet. Il est toutefois impossible d'apprécier le pourcentage réel de l'activité des juges suppléants par rapport à celle des juges professionnels. Il semble que, rare dans certaines juridictions, le recours aux juges suppléants soit plus systématique dans d'autres. Le CSJ ne dispose toutefois d'aucun chiffre statistique à cet égard.

Résidu d'une pratique plus largement répandue autrefois mais encore vivace, dans certains arrondissements ou certains cantons, des mandats de justice sont attribués aux juges suppléants (administration provisoire, curatelles de faillites, curatelle à succession vacante, etc.). Cela constitue-t-il une forme de contrepartie aux services rendus? Aucun magistrat ne l'admet de manière expresse. Il semble toutefois que l'évolution des sensibilités tend à modifier les usages. Il convient cependant de clarifier la situation afin d'éviter toute équivoque.

A l'heure actuelle, les juges suppléants sont, dans leur immense majorité, des avocats et sont tenus à une double discipline dans le cadre de laquelle ils pourraient être sanctionnés pour tout manquement déontologique : par les autorités judiciaires,

Zij zijn onderworpen aan de tuchtrechtelijke maatregelen net zoals beroepsmagistraten en kunnen dus in dat opzicht aan tuchtstraffen worden onderworpen indien zij "hun ambtsplichten verzuimen of door hun gedrag afbreuk doen aan de waardigheid van hun ambt" (artikel 404). De sancties gaan van een waarschuwing tot ontzetting uit het ambt.

Dit soort van procedure wordt af en toe toegepast. Niets doet denken dat de tuchtautoriteiten inschikkelijker zouden zijn ten aanzien van de plaatsvervangende magistraten dan ten aanzien van de beroepsmagistraten.

HUIDIGE TOEPASSING

In 2004 bedroeg het aantal plaatsvervangende magistraten 2.056 voor 1.555 werkende magistraten van de zetel en 812 werkende parketmagistraten. Het is echter onmogelijk om het werkelijke percentage van de activiteit van de plaatsvervangende rechters te schatten ten opzichte van die van de beroepsrechters. Terwijl het beroep op plaatsvervangende rechters in bepaalde rechtscolleges zeldzaam is, komt het blijkbaar systematischer voor in andere. De HRJ beschikt evenwel niet over statistieken daarover.

Als overblijfsel van een vroeger wijder verbreide praktijk die echter in bepaalde arrondissementen of bepaalde kantons nog hardnekkig is, worden juridische mandaten toegekend aan plaatsvervangende rechters (voorlopig bestuur, curatele van faillissementen, curatele over onbeheerde nalatenschap, enz.). Is dat een vorm van tegenprestatie voor bewezen diensten? Geen enkele magistraat geeft dat uitdrukkelijk toe. Blijkbaar lijkt de evolutie van de gevoeligheden echter in de richting te gaan van een wijziging van de gewoonten. Om iedere vorm van dubbelzinnigheid te vermijden dient de situatie evenwel te worden uitgeklaard.

De plaatsvervangende rechters, die voor de overgrote meerderheid advocaten zijn, zijn gehouden aan een dubbele tucht in het kader waarvan zij gestraft zouden kunnen worden wegens enige deontologische inbreuk : door de gerechtelijke overheden enerzijds, door de

d'une part, par le conseil de l'ordre de leur barreau, d'autre part.

En leur qualité de membre de l'Ordre judiciaire, la discipline s'exerce à leur égard sans complaisance. La consultation du site de la Cour de cassation au verbo « *discipline judiciaire* » donne de multiples exemples de destitution. Ni la démission, ni la suspension d'une condamnation pénale ne permettent d'éviter les poursuites. Le Conseil supérieur n'a toutefois pas compétence pour apprécier si les ordres des barreaux poursuivent ou non les avocats qui, dans l'exercice de leurs fonctions judiciaires, auraient manqué à leur déontologie d'avocat.

QUESTIONS POSEES

Le concours des magistrats suppléants s'avère indispensable au bon fonctionnement de la justice dès lors qu'il évite la remise d'affaires et l'accroissement de l'arriéré judiciaire.

L'extension de ce système par l'institution par la loi du 3 juillet 1997 de conseillers suppléants siégeant dans les chambres supplémentaires des cours d'appel a été justifiée par la nécessité de résorber l'arriéré.

Ces mesures, présentées comme exceptionnelles et limitées dans le temps, ont été considérées justifiées pour ces motifs au regard des articles 10 et 11 de la Constitution par la Cour d'arbitrage. Celle-ci a précisé dans son arrêt du 3 mars 1999 « *que tel ne serait pas le cas pour le maintien de telles mesures pour résorber un arriéré qui serait devenu structurel* ».

Près de neuf années plus tard, ces mesures sont encore d'application.

Il convient en outre de relever que, si la qualité du concours apporté par les avocats juges suppléants ne fait pas l'objet de critiques significatives, au sein des barreaux la question

raad van de orde van hun balie anderzijds.

In hun hoedanigheid van lid van de Rechterlijke Orde, is de tucht onverkort op hen van toepassing. Als men de site van het Hof van Cassatie raadpleegt op de term "*rechterlijke tucht*", vindt men talrijke voorbeelden van ontzetting uit het ambt. Noch ontslag, noch de schorsing van een strafrechtelijke veroordeling maken het mogelijk aan vervolging te ontsnappen. De Hoge Raad is echter niet bevoegd om te beoordelen of de orden van de balies al dan niet de advocaten vervolgen die in de uitoefening van hun rechterlijk ambt hun deontologie als advocaat niet nagekomen zouden zijn.

OPGEWORPEN VRAGEN

Het inschakelen van plaatsvervangende magistraten blijkt noodzakelijk voor de goede werking van justitie, te meer daar dit systeem voorkomt dat zaken worden uitgesteld en dat de gerechtelijke achterstand verder toeneemt.

De wet van 3 juli 1997 breidde het systeem uit door de invoering van plaatsvervangende raadsheren die zitting nemen in de bijkomende kamers van de hoven van beroep. Die uitbreiding werd verantwoord door de noodzaak de gerechtelijke achterstand weg te werken.

Die maatregelen werden voorgesteld als uitzonderlijke en tijdelijke maatregelen en werden om die redenen door het Arbitragehof gerechtvaardigd geacht ten aanzien van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. In zijn arrest van 3 maart 1999 heeft het hof gesteld dat « *dat niet het geval zou zijn voor het handhaven van dergelijke maatregelen om een achterstand weg te werken die structureel zou zijn geworden* ».

Bijna negen jaar later zijn die maatregelen nog steeds van toepassing.

Voorts dient te worden opgemerkt dat, hoewel de bijdrage van de advocaten-plaatsvervangende rechters niet onderhevig zijn aan enige kritiek van betekenis, binnen de

s'est posée de l'opportunité d'un système reposant de manière structurelle sur le concours bénévole d'avocats. Dans la résolution adoptée lors de l'assemblée générale du 25 janvier 2006, l'OVB s'y est déclaré formellement opposé. La question est également à l'examen à l'OBFG.

Enfin, les commissions de nomination et de désignation, qui depuis six ans ont pour mission de présenter les magistrats suppléants à la nomination, ont relevé certaines interrogations portant :

1. sur la motivation réelle des juges suppléants ;
2. sur l'absence d'exigence de la réussite d'un examen d'aptitude comme condition de nomination ;
3. sur l'apparence de partialité et le sentiment de confusion des rôles qu'elle induit chez le justiciable ;
4. sur l'octroi de mandats de justice en contrepartie des services prestés.

OBSERVATIONS ET RECOMMANDATIONS DU CSJ

Au terme des investigations entamées par la CAER, le CSJ est amené à formuler les observations et recommandations suivantes :

OBSERVATIONS LIMINAIRES

Le CSJ est d'avis qu'un système judiciaire ne peut être organisé en manière telle que son bon fonctionnement dépende de manière structurelle du bénévolat et de diverses formes de rémunérations occultes dont la mesure est difficile à préciser.

Il préconise dès lors qu'une étude soit menée sur la nécessité et l'opportunité de maintenir le système actuellement en vigueur.

balies toch de vraag werd opgeworpen of een systeem dat op structurele wijze een beroep doet op de vrijwillige medewerking van advocaten, wel opportuun is. De algemene vergadering van de OVB heeft zich in haar resolutie van 25 januari 2006 formeel uitgesproken tegen een dergelijk systeem. Momenteel buigt ook de OBFG zich over die vraag.

Tot slot werpen ook de benoemings- en aanwijzingscommissies, die al zes jaar de voordrachten voor de vacante plaatsen van plaatsvervangend magistraat doen, een aantal vragen op :

1. over de werkelijke motivatie van de plaatsvervangende rechters ;
2. over de afwezigheid van de vereiste van het slagen voor een bekwaamheidsexamen als benoemingsvoorwaarde ;
3. over de schijn van partijdigheid en het gevoel van verwarring over de rol van eenieder van de actoren die dit bij de rechtzoekenden teweegbrengt ;
4. over de toekenning van juridische mandaten in ruil voor de verleende diensten.

OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE HRJ

Naar aanleiding van de onderzoeken van de VAOC formuleert de HRJ de volgende opmerkingen en aanbevelingen :

VOORAFGAANDE OPMERKINGEN

De HRJ is van oordeel dat men een gerechtelijk systeem niet mag organiseren op een manier die de goede werking ervan structureel afhankelijk maakt van vrijwilligerswerk en een onduidelijk en moeilijk meetbaar bezoldigingssysteem.

De HRJ is er dan ook voorstander van dat aan de hand van een studie wordt onderzocht of het noodzakelijk en opportuun is het huidige systeem te behouden.

OBSERVATIONS ET RECOMMANDATIONS TRANSITOIRES

Dans l'attente de l'étude précitée, des améliorations doivent être apportées afin de rencontrer les interrogations et objections rappelées plus haut.

Sur la motivation réelle des juges suppléants

La motivation la plus fréquemment exprimée reste celle du service désintéressé à rendre à la justice, la plupart des candidats ignorant tout du statut pécuniaire du juge suppléant.

Si l'on ne peut exclure chez certains des préoccupations moins nobles – telle la volonté de se doter d'un argument de publicité supplémentaire ou d'influer sur la jurisprudence – rien ne permet d'affirmer que la motivation réelle diffère, de manière générale, de la motivation exprimée.

Des avocats songent également à se porter candidat pour connaître mieux la fonction de magistrat et apprécier l'intérêt de présenter l'examen d'aptitude professionnelle. Ceci appelle une observation formulée au point suivant.

Les candidats sont aujourd'hui souvent pressentis par un chef de corps dont c'est la responsabilité de veiller, dans la mesure de ses prérogatives, à constituer une équipe de qualité. Il est alors tenu compte du renom de l'avocat, de l'intérêt de ses publications dans une matière déterminée, etc. Il semble que la proximité géographique du cabinet de l'avocat et son habitude de la juridiction entrent également dans les considérations des chefs de corps dès lors qu'elles rendent la suppléance plus aisée. Cela peut induire chez le justiciable le sentiment d'une connivence particulière existant entre le(s) magistrat(s) titulaire(s) et l'avocat d'une des parties par ailleurs membre suppléant de cette juridiction et appelle les recommandations formulées ci-après.

OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN IN AFWACHTING VAN BOVENVERMELDE STUDIE

In afwachting van de bovenvermelde studie kunnen verbeteringen worden aangebracht om tegemoet te komen aan de hoger vermelde vragen en opmerkingen.

Over de werkelijke motivatie van de plaatsvervangende rechters

De motivatie van de kandidaat-plaatsvervangende rechters is hoofdzakelijk die van een onbaatzuchtige dienst te leveren aan de rechtsbedeling, aangezien de meeste kandidaten niets afweten van het geldelijk statuut van de plaatsvervangende rechter.

Ook al kan men bij sommigen minder nobele bekommernissen niet uitsluiten – zoals extra publiciteit of invloed op de rechtspraak – toch is er geen enkele reden toe om te stellen dat de reële motivatie over het algemeen afwijkt van de motivatie die de kandidaten opgeven.

Advocaten denken er eveneens aan zich kandidaat te stellen om het ambt van magistraat beter te leren kennen en zo na te gaan of het interessant is deel te nemen aan het examen inzake beroepsbekwaamheid. Dit noodzaakt tot een opmerking die in het volgende punt wordt geformuleerd.

De kandidaten worden vandaag vaak gepolst door een korpschef die als verantwoordelijkheid heeft om, in de mate van zijn prerogatieven, te zorgen voor het samenstellen van een kwaliteitsteam. Er wordt dan rekening gehouden met de faam van de advocaat, het belang van zijn publicaties in een bepaalde materie, enz. Ook de omstandigheid dat het kabinet van de advocaat zich in de geografische nabijheid van het rechtscollege bevindt en dat de advocaat gewoon is om voor dat rechtscollege op te treden, wordt door de korpschef in aanmerking genomen wanneer die bevorderlijk is voor de plaatsvervangende. Dat kan bij de rechtzoekende de indruk wekken dat er tussen de magistraat/magistraten-titularis en de advocaat van een van de partijen die tevens ook plaatsvervangend lid van dat rechtscollege is een bijzondere verstandhouding bestaat. Daarom dringen de hierna geformuleerde

Sur l'absence d'exigence de la réussite d'un examen d'aptitude comme condition de nomination

Cette interrogation est pertinente.

Le juge suppléant exerce des fonctions juridictionnelles à part entière en sorte qu'il est permis d'exiger de lui une compétence suffisante.

La motivation des avocats qui veulent "tester" la fonction afin d'apprécier si elle peut leur convenir n'est pas illégitime mais elle ne peut prendre le pas sur l'intérêt des justiciables à comparaître devant des magistrats aptes à exercer au mieux leur mission.

On peut évidemment s'interroger sur la difficulté d'obtenir que se présentent à un examen en lui-même difficile des candidats dont le seul but serait de rendre des services occasionnels et peu rémunérés. Toutefois, si la validité de la réussite de l'examen était maintenue pour la durée d'exercice des fonctions de magistrat suppléant, cela pourrait constituer une incitation à affronter cette épreuve.

Sur l'apparence de partialité et le sentiment de confusion des rôles qu'elle induit chez le justiciable

La Cour européenne des droits de l'homme a été saisie d'un recours dans le cadre duquel elle a dû apprécier l'impartialité objective d'un tribunal administratif suisse au sein duquel siégeaient des avocats.

Après avoir rappelé *"d'emblée que, dans une cause issue d'une requête individuelle, il lui faut se borner autant que possible à l'examen du cas concret dont on l'a saisie"*, la Cour a considéré : *"en conséquence, rien ne permet de douter en l'espèce que la législation et la pratique relatives aux magistrats siégeant à temps partiel puissent, de façon générale, être organisées de façon à être compatibles avec l'article 6 (de la CEDH). L'enjeu tient*

aanbevelingen zich op.

Over het ontbreken van de vereiste van het slagen voor een bekwaamheidsexamen als benoemingsvoorwaarde

Deze vraagstelling is relevant.

De plaatsvervangende rechter oefent een volwaardig rechterlijk ambt uit zodat dat men van hem een voldoende bekwaamheid mag eisen.

De motivatie van de advocaten die het ambt willen "uittesten" om te beoordelen of het hen kan bevallen is niet ongerechtvaardigd maar zij mag niet overheersen over het belang van de rechtzoekenden om te verschijnen voor magistraten die geschikt zijn om zo goed mogelijk hun opdracht te vervullen.

Men kan zich uiteraard vragen stellen over het probleem om te bereiken dat zich voor een examen, dat op zich al moeilijk is, zich kandidaten aanmelden van wie het enige doel zou zijn occasionele en weinig betaalde diensten te leveren. Indien echter de geldigheid van het slagen voor het examen behouden zou blijven voor de duur van uitoefening van het ambt van plaatsvervangend magistraat, zou dat een stimulans kunnen vormen om die proef te trotseren.

Over de schijn van partijdigheid en de verwarring over de rollen die dit bij de rechtzoekenden teweegbrengt

Bij het Europees Hof voor de rechten van de mens werd een beroep aanhangig gemaakt waarbij het heeft moeten oordelen over de objectieve onpartijdigheid van de administratieve rechtbank waarin er advocaten zetelden.

Het Hof heeft er meteen op gewezen dat *"in een zaak die naar aanleiding van een individueel verzoekschrift is ontstaan, men zich zo veel mogelijk dient te beperken tot de behandeling van het concrete geval dat aanhangig werd gemaakt"* en heeft vervolgens geoordeeld dat *"niets in onderhavig geval toelaat eraan te twijfelen dat de wetgeving en de praktijk met betrekking tot de magistraten die deeltijds zitting houden over het algemeen*

uniquement à la manière dont la procédure a été conduite dans l'affaire du requérant".

L'affaire du requérant avait été jugée par une avocate qui, d'une part, représentait l'adversaire du requérant dans une autre procédure et qui, d'autre part, partageait ses bureaux avec un autre avocat, représentant l'adversaire du requérant dans une troisième procédure. La Cour européenne a estimé que ces circonstances justifiaient objectivement les appréhensions du requérant que l'avocate, en tant que juge au tribunal administratif du canton de Zürich, n'eût pas l'impartialité objective requise (CEDH Wettstein c/ Suisse, 21 décembre 2000).

Si, à l'estime de la Cour européenne des droits de l'homme, le fait que des juges suppléants soient avocats n'entraîne pas *en soi* l'absence d'impartialité objective, dans l'évolution actuelle des sensibilités, il convient de formuler quelques recommandations pratiques de nature à garantir une collaboration harmonieuse des magistrats suppléants au fonctionnement des cours et tribunaux et d'envisager quelques réformes législatives souhaitables.

On renverra à cet égard aux recommandations qui figurent ci-dessous.

Sur l'octroi de mandats de justice en contrepartie des services prestés

On renverra également à cet égard aux recommandations qui figurent ci-dessous.

Avant de formuler des recommandations, le CSJ estime devoir attirer l'attention sur le cas particulier des juges suppléants dans les justices de paix.

C'est dans ce type de juridiction, que le risque de promiscuité et de conflit d'intérêt, fût-il apparent, est le plus manifeste.

georganiseerd kunnen worden zodat zij verenigbaar zijn met artikel 6" (van het EVRM) en dat "de inzet enkel gaat om de manier waarop de procedure in de zaak van de eiser gevoerd werd".

De zaak van de eiser werd berecht door een avocate die enerzijds de tegenpartij van de eiser vertegenwoordigde in een andere procedure en die anderzijds haar kantoren deelde met een andere advocaat, die de tegenpartij van de eiser vertegenwoordigde in een derde procedure. Het Europees Hof heeft geoordeeld dat die omstandigheden objectief de vrees van de eiser rechtvaardigden dat de avocate, als rechter bij de administratieve rechtbank van het kanton Zürich, niet de vereiste objectieve onpartijdigheid had (EHRM Wettstein c/ Zwitserland, 21 december 2000).

Hoewel naar de mening van het Europees Hof voor de rechten van de mens de omstandigheid dat de plaatsvervangende rechters advocaat zijn *op zich* geen afwezigheid van objectieve onpartijdigheid met zich brengt, dienen, gelet op de huidige evolutie van de gevoeligheden, toch enkele praktische aanbevelingen te worden geformuleerd die kunnen zorgen voor een harmonieuze medewerking van de plaatsvervangende magistraten aan de werking van de hoven en rechtbanken en dienen eveneens enkele wenselijke wetgevende hervormingen in het vooruitzicht te worden gesteld.

In dit verband wordt verwezen naar de hierna volgende aanbevelingen.

Over de toekenning van juridische mandaten in ruil voor de verleende diensten

Eveneens in dit opzicht verwijzen wij naar de onderstaande aanbevelingen.

Alvorens aanbevelingen te formuleren meent de Verenigde advies- en onderzoekscommissie de aandacht te moeten vestigen op het bijzondere geval van de plaatsvervangende rechters in de vrederechten.

Het is in dat type van rechtscollege, hoofdzakelijk buiten de grote steden, dat het risico van vermenging en belangenconflict -

Les suggestions qui figurent infra évoquent la nécessité d'une évaluation. Or c'est précisément dans les justices de paix qu'il semble y avoir le plus de difficultés pour la mettre en place. Le lien structurel avec le tribunal de première instance paraît en effet susciter certaines réticences.

La situation des avocats, juges suppléants au tribunal de commerce et désignés en qualité de curateurs par le même tribunal, appelle également une attention particulière dès lors que le contrôle des curatelles est exercé par le tribunal dont lesdits curateurs sont membres en qualité de juges suppléants.

RECOMMANDATIONS PRATIQUES A L'INTENTION DES MAGISTRATS CONCERNES

Quand ne pas siéger ?

1. Un magistrat suppléant ne devrait jamais être appelé à siéger à l'audience où lui-même ou un membre de son cabinet intervient en qualité de conseil de parties en litige : assistant à cette permutation des rôles dans le cours même de l'audience, les justiciables pourraient légitimement ressentir un profond malaise.

Encore que ceci ne constitue pas l'objet de cette analyse, il y a lieu de relever que l'institution des avocats assumés induit le même malaise en ce qu'elle permet au magistrat professionnel d'inviter un avocat présent à l'audience pour compléter le siège à l'occasion d'une ou plusieurs affaires.

ware het schijnbaar - het meest duidelijk is.

De onderstaande suggesties vermelden de noodzaak van een evaluatie. Welnu, het zijn precies de vredegerechten die de meeste moeilijkheden hebben om ze in te voeren. De structurele band met de rechtbank van eerste aanleg lijkt immers enige terughoudendheid op te wekken.

Ook de situatie van de advocaten die plaatsvervangend rechter zijn in de rechtbank van koophandel en door diezelfde rechtbank worden aangewezen als curator, vraagt om bijzondere aandacht, te meer daar het toezicht op een curatele wordt uitgeoefend door de rechtbank waarvan die curators in hun hoedanigheid van plaatsvervangend rechter lid zijn.

PRAKTISCHE AANBEVELINGEN TER ATTENTIE VAN ALLE BETROKKEN MAGISTRATEN

Wanneer geen zitting nemen ?

1. Een plaatsvervangend magistraat zou nooit geroepen moeten worden om zitting te nemen in een zitting waarin hijzelf of een lid van zijn kantoor tussenkomt in de hoedanigheid van raadsman van partijen in het geding: als de rechtzoekenden aanwezig zijn bij die omwisseling van de rollen in de loop van de zitting zelf, zouden zij op een gegronde wijze een diep gevoel van onbehagen kunnen hebben.

Hoewel dit niet het voorwerp van deze analyse uitmaakt, dient erop te worden gewezen dat het instituut van de advocaten die staande de terechtzitting worden toegevoegd hetzelfde gevoel van onbehagen teweegbrengt in die zin dat het de beroepsmagistraat toelaat om een advocaat die ter zitting aanwezig is uit te nodigen om de zetel aan te vullen ter gelegenheid van één of meerdere zaken.

Formation particulière

2. Avant toute réforme législative, il conviendrait qu'avant de prendre effectivement la charge d'audience, le magistrat suppléant soit invité par le chef de corps à suivre une formation particulière.

S'initier d'abord à la déontologie judiciaire. Quand faut-il s'abstenir de siéger? Faut-il motiver justifier sa décision? Quelle attitude faut-il prendre pour régler des incidents d'audience? Comment se comporter face à la presse? Etc.

S'initier ensuite à la technique de rédaction des décisions pour éviter d'être censuré par une juridiction supérieure. Quels sont les critères d'une bonne rédaction? A quels moyens le juge est-il tenu de répondre? A quels moyens, devenus sans incidence sur sa décision, ne doit-il pas répondre? Quels sont les moyens qu'il peut soulever d'office? Quelles sont les contestations qu'il ne peut pas élever d'office? Quelles sont les mesures d'instruction qu'il peut décider de prendre au cours du procès? Etc.

Des cours spécifiques devraient être prévus à leur intention qui pourraient d'ailleurs, s'ils sont suivis de la réussite d'un examen, constituer une alternative à l'examen d'aptitude¹.

Cumul avec des mandats de justice

3. Il conviendrait de recommander aux magistrats professionnels concernés de ne pas désigner des magistrats suppléants en qualité de mandataires de justice (administrateur provisoire, curateur à succession vacante, curateur de faillite, etc.). Encore faudrait-il, si l'on s'oriente vers cette suggestion, offrir la possibilité d'une concertation préalable entre

Bijzondere opleiding

2. Voorafgaand aan elke wetsherziening, zou het passend zijn dat, alvorens effectief het zittingsambt op te nemen, de plaatsvervangend magistraat door de korpschef verzocht wordt om een bijzondere opleiding te volgen.

Zich eerst de grondbeginselen eigen maken van de gerechtelijke deontologie. Wanneer moet men zich ervan onthouden zitting te nemen? Moet men zijn beslissing motiveren of rechtvaardigen? Welke houding moet men aannemen om incidenten ter zitting te regelen? Hoe zich te gedragen tegenover de pers? Enz.

Zich vervolgens de grondbeginselen eigen maken van de techniek van het opstellen van de beslissingen om te vermijden dat men door een hoger rechtscollege teruggefloten wordt. Wat zijn de criteria van een goed opgestelde beslissing? Op welke middelen is de rechter gehouden te antwoorden? Op welke middelen, die geen invloed meer hebben op zijn beslissing, hoeft hij niet te antwoorden? Wat zijn de middelen die hij ambtshalve kan aanvoeren? Wat zijn de betwistingen die hij niet ambtshalve kan aanvoeren? Wat zijn de onderzoeksmaatregelen waartoe hij in de loop van het proces kan beslissen? Enz.

Er zouden specifieke cursussen ter attentie van hen moeten worden voorzien, die overigens, indien zij gevolgd worden door een geslaagd examen, een alternatief zouden kunnen vormen voor het bekwaamheidsexamen².

Cumulatie met juridische mandaten

3. Het zou passend zijn om de betrokken beroepsmagistraten aan te raden om geen plaatsvervangende magistraten aan te stellen in de hoedanigheid van gerechtelijk mandatarissen (voorlopig bewindvoerder, curator over onbeheerde nalatenschap, curator van een faillissement, enz.). Indien men de richting van die suggestie uitgaat, zou men

¹ On relèvera que, en concertation avec les universités de Gand et de Liège, les magistrats consulaires ont pris volontairement et officieusement l'initiative de telles initiations depuis près de 20 ans, soit avant même que la formation des magistrats professionnels ne commence à se mettre en place au niveau officiel.

² Er dient te worden opgemerkt dat in overleg met de universiteiten van Gent en Luik, de magistraten in handelszaken sedert bijna 20 jaar vrijwillig en officieus het initiatief genomen hebben tot dergelijke introducties, hetzij nog vóór de opleiding van de beroepsmagistraten op officieel niveau wordt ingevoerd.

les magistrats professionnels et suppléants concernés. Le concours de certains spécialistes de très haut niveau, en matière de faillite par exemple, doit amener à évaluer si la poursuite des mandats en cours ne sert pas mieux l'intérêt général que la poursuite de la fonction de juge suppléant.

Toutefois, à terme, le cumul des deux rôles devrait disparaître.

Cette interdiction ne devrait concerner que les mandats confiés par une juridiction dans laquelle le juge suppléant exerce ses fonctions. Rien ne devrait interdire à un avocat, habituellement désigné comme curateur, d'exercer des fonctions de juge suppléant dans une autre juridiction.

Recommandations à l'usage des chefs de corps

4. Il conviendrait de rédiger des recommandations à l'usage des chefs de corps pour une utilisation correcte de l'institution des juges suppléants.

Hors les cas de délégation judiciaire, ceux-ci ne devraient pas, par exemple, être amenés à siéger de manière régulière mais seulement pour assurer des remplacements si la charge des magistrats professionnels rend impossible leur intervention. Il n'est pas admissible que certains chefs de corps organisent les audiences de leur juridiction en y intégrant systématiquement les juges suppléants au motif que ce système allège la charge de travail des magistrat professionnel et contribue à contenir l'arriéré.

Les chefs de corps devraient également veiller, surtout au niveau des cours d'appel, à ce que les avocats magistrats suppléants ne siègent pas dans une chambre connaissant des litiges qui intéressent l'essentiel de leur clientèle.

Tant que les formations initiales ne sont pas

dan ook nog de mogelijkheid moeten bieden van een voorafgaand overleg tussen de betrokken beroepsmagistraten en plaatsvervangende magistraten. De medewerking van bepaalde specialisten van zeer hoog niveau, inzake faillissementen bijvoorbeeld, moet ervoor zorgen dat men evalueert of de voortzetting van de lopende mandaten niet beter het algemeen belang dient dan de voortzetting van het ambt van plaatsvervangend rechter.

Op termijn echter zou cumulatie van de twee rollen moeten verdwijnen.

Dat verbod zou slechts betrekking mogen hebben op de mandaten die zijn opgedragen door een rechtscollege waarin de plaatsvervangende rechter zijn ambt uitoefent. Niets zou een advocaat, die gewoonlijk als curator aangesteld is, moeten verhinderen om zijn ambt van plaatsvervangend rechter uit te oefenen in een ander rechtscollege.

Aanbevelingen ten behoeve van de korpschefs

4. Het zou raadzaam zijn om ten behoeve van de korpschefs aanbevelingen op te stellen voor een correct gebruik van het instituut van de plaatsvervangende rechters.

Buiten de gevallen van gerechtelijke opdracht, zouden deze laatsten er niet toe gebracht moeten worden om regelmatig zitting te houden maar enkel om vervangingen te verzekeren indien de beroepsmagistraten door hun werklast niet kunnen optreden. Het is niet toelaatbaar dat bepaalde korpschefs in de organisatie van de zittingen van hun rechtscollege systematisch de plaatsvervangende rechters opnemen met als reden dat dat systeem de werklast van de beroepsmagistraten lichter maakt en helpt om de achterstand in te dijen.

De korpschefs zouden er, vooral op het niveau van de hoven van beroep, eveneens dienen voor te waken dat de advocaten die tevens plaatsvervangend magistraat zijn geen zitting nemen in een kamer die kennis neemt van geschillen waarin het merendeel van hun clientèle betrokken is.

Zolang de initiële vormingen niet verplicht

obligatoires, le chef de corps devrait inciter les juges suppléants à suivre les formations initiales.

Au delà de cette question particulière, un climat de confiance doit s'installer avec le chef de corps, propice à ce que le magistrat suppléant puisse aisément trouver, au sein de la juridiction, un magistrat professionnel auquel s'adresser lorsqu'un problème survient.

Compétence territoriale

5. Idéalement, un magistrat suppléant d'une juridiction cantonale exerçant une profession libérale (les professeurs d'université ne sont donc pas visés) ne pourrait être nommé dans le canton où il a son cabinet ou son étude.

RECOMMANDATIONS DE REFORMES LEGISLATIVES

1. Le mandat du magistrat suppléant, comme celui des juges sociaux et des juges consulaires, devrait être limité dans le temps mais il devrait pouvoir être renouvelé sur base d'une évaluation positive, au même titre que celle de magistrat professionnel.

2. L'accès à la fonction de magistrat suppléant devrait être subordonné

- soit à la réussite de l'examen d'aptitude professionnelle; la nomination à une fonction de magistrat suppléant devrait alors permettre d'en conserver la validité pendant la durée du mandat de magistrat suppléant majorée d'une durée, par exemple, de sept ans;
- soit à la réussite d'un examen réussi sur la base des cours spécifiques évoqués supra.

zijn, zou de korpschef de plaatsvervangende rechters ertoe moeten aanzetten om de initiële vormingen te volgen.

Buiten die bijzondere kwestie dient er een vertrouwensklimaat met de korpschef tot stand te komen, dat gunstig is om de plaatsvervangend magistraat binnen het rechtscollege gemakkelijk een beroepsmagistraat te laten vinden tot wie hij zich kan richten wanneer er een probleem rijst.

Territoriale bevoegdheid

5. Idealiter zou een plaatsvervangend magistraat van een kantongerecht die een vrij beroep uitoefent (dit heeft dus geen betrekking op de universiteitsprofessoren) niet benoemd mogen worden in het kanton waar hij zijn kantoor of praktijk heeft.

AANBEVELINGEN VOOR HERVORMING VAN DE WETGEVING

1. Het mandaat van de plaatsvervangend magistraat zou, net zoals dat van de rechters in sociale zaken en de rechters in handelszaken, in de tijd beperkt moeten zijn, maar het zou moeten kunnen worden hernieuwd op basis van een positieve evaluatie, op dezelfde wijze als dat van de beroepsmagistraat.

2. De toegang tot het ambt van plaatsvervangend magistraat zou onderworpen moeten zijn

- hetzij aan het slagen voor het examen inzake beroepsbekwaamheid; de benoeming in het ambt van plaatsvervangend magistraat zou het dan mogelijk moeten maken de geldigheid daarvan te behouden tijdens de duur van het mandaat van plaatsvervangend magistraat verhoogd met een duur van bijvoorbeeld zeven jaar;
- hetzij aan het slagen voor een examen op basis van de hierboven vermelde specifieke cursussen.

3. Un système de rémunération uniforme et équitable devrait être organisé en fonction des audiences réellement assumées et en fonction de l'importance de celles-ci. Il n'est en effet pas admissible que pour des prestations qui peuvent être récurrentes, la rémunération des juges suppléants soit quasi inexistante. Ce système induit des suspicions et des équivoques. L'attention du monde politique doit être fermement attirée sur cette question.

4. Il a été évoqué, à titre de recommandation pratique, qu'un magistrat suppléant ne soit jamais appelé à siéger à l'audience où lui-même intervient en qualité de conseil de parties en litige. Cette exigence d'impartialité objective devrait être inscrite dans le Code judiciaire qui prévoirait la nullité d'une décision rendue dans de telles circonstances.

3. Er zou een eenvormig en billijk vergoedingssysteem moeten worden georganiseerd volgens het werkelijk gepresteerde aantal zittingen en afhankelijk van de belangrijkheid ervan. Het is inderdaad niet toelaatbaar dat voor prestaties die zich herhaaldelijk kunnen voordoen de vergoeding van de plaatsvervangende rechters nagenoeg onbestaande is. Dat systeem zorgt voor argwaan en onduidelijkheid. De aandacht van de politieke wereld moet goed op deze kwestie worden gevestigd.

4. Er werd bij wijze van praktische aanbeveling ter sprake gebracht dat een plaatsvervangend magistraat niet geroepen zou worden om zitting te nemen in de zitting waarin hijzelf tussenkomt in de hoedanigheid van raadsman van partijen in het geding. Die vereiste van objectieve onpartijdigheid zou ingeschreven moeten worden in het Gerechtelijk Wetboek dat dan de nietigheid zou voorzien van een beslissing die in dergelijke omstandigheden gewezen wordt.